

Cyflwyniad

Mae'r cwis coed yn cynnwys coed a llwyni cyffredin y gellir eu canfod yn y wlad, mewn parciau ac yng ngerddi Cymru. Gall y Canllaw Sylwi - Coed a llwyni collddail yng Nghymru - eich helpu i ddarganfod rhai o'r coed a'r llwyni yn y cwis hwn. Mae'r arwyddion glas ar y lluniau yn pwyntio at nodweddion sy'n gyffredin ar y goeden y dylech edrych amdanynt. Os oes gennych ragor o gwestiynau, gallwch gael cymorth gydag adnabod drwy gysylltu â gwyddonwyr yr Amgueddfa.

Introduction

This tree quiz features common trees and shrubs that can be found in the countryside, parks and gardens of Wales. The Spotters Guide – Deciduous trees and shrubs in Wales – can help you to identify some of the trees and shrubs in this quiz. The blue arrows on the photos point to features that are typical for the tree and that you should look out for. If you have more questions you can always get help with identification by contacting our museum scientists.

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau
Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Ffawyddden Beech

Dail hirgrwn heb ddannedd a sylfaen hafal i'r ddeilen

Capsiwl pigog yw'r ffrwyth â chnau trianglog bach

Oval leaves without teeth and with equal leaf base

Fruit is a spiky capsule with small triangular nuts

Collen Hazel

Dail hirgrwn/crwn, llydan, sylfaen hafal i'r ddeilen, dannedd bach a mawr o amgylch yr ymyl a phig pigfain

Cnau bwydadwy yw'r ffrwyth

Broad oval to rounded leaves, equal leaf base, small and large teeth around edge and pointed tip

Fruits are edible nuts

Llwyfen Elm

Nid yw sylfaen y ddeilen yn hafal

Ymyl deilen gyda dannedd dwbl

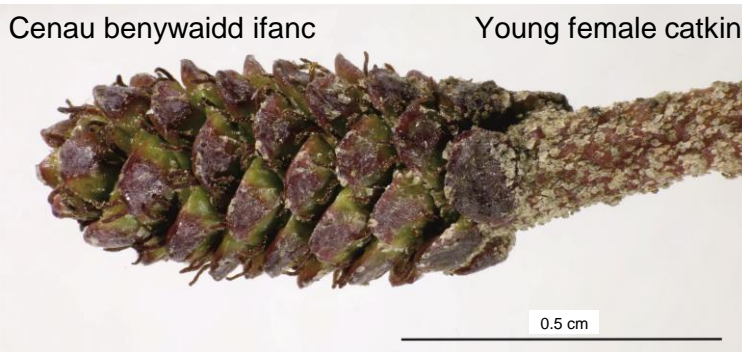
Ffrwyth bach, gwastad gydag adenydd

Leaf base unequal

Double-toothed leaf edge

Small, flat and winged fruit

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau
Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Ffawyddden Beech

Dail hirgrwn llyfn gyda dannedd o gwmpas yr ymyl

Blodau benywaidd gwyrdd-wyn bach

Smooth, oval leaves without teeth around edge

Small, greenish-white female flowers

Gwernen Alder

Dail hirgrwn, llydan gyda dannedd bach o amgylch yr ymyl

Blodau bach mewn cenawon bach

Mae cenawon hen yn edrych fel conau bach, ac yn aros ar y coed dros y gaeaf

Broad, oval, leaves with small teeth around edge

Female flowers in small catkins

Old catkins look like small cones, stay on tree over winter

Collen Hazel

Dail llydan, hirgrwn i grwn, dannedd bach a mawr ar hyd yr ymyl a blaen pigfain

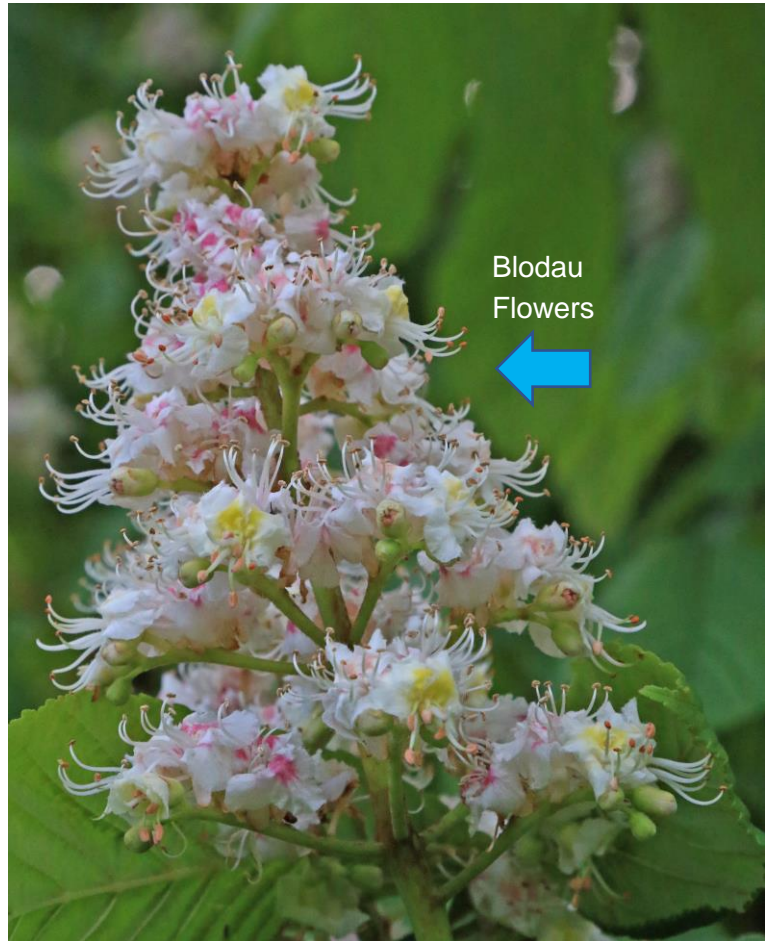
Mae'r blodau benywaidd yn fychan gyda thaseli coch

Broad, oval to rounded leaves, small and large teeth around edge and pointed tip

Female flowers tiny with red tassels

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau

Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Castanwydden y Meirch
Horse-chestnut

Clwstwr o flodau gwyn
siâp pyramid

Dail â 5-7 deiliosen

Mae'r deilios yn fwy llydan
ar y brig ac yn dod o un
pwynt o sylfaen y ddeilen

Pyramid-shaped cluster
of white flowers

Leaves with 5-7 leaflets

Leaflets broader at the top and
radiating from one point at leaf
base

Onnen
Ash

Mae blodau porffor bychan
yn ymddangos cyn dail

Dail â 9-15 deiliosen wedi
eu gosod gyferbyn â'i
gilydd ar goesyn

Tiny purple flowers
appear before leaves

Leaves with 9-15
leaflets placed opposite
each other on a stalk

Magnolia
Magnolia

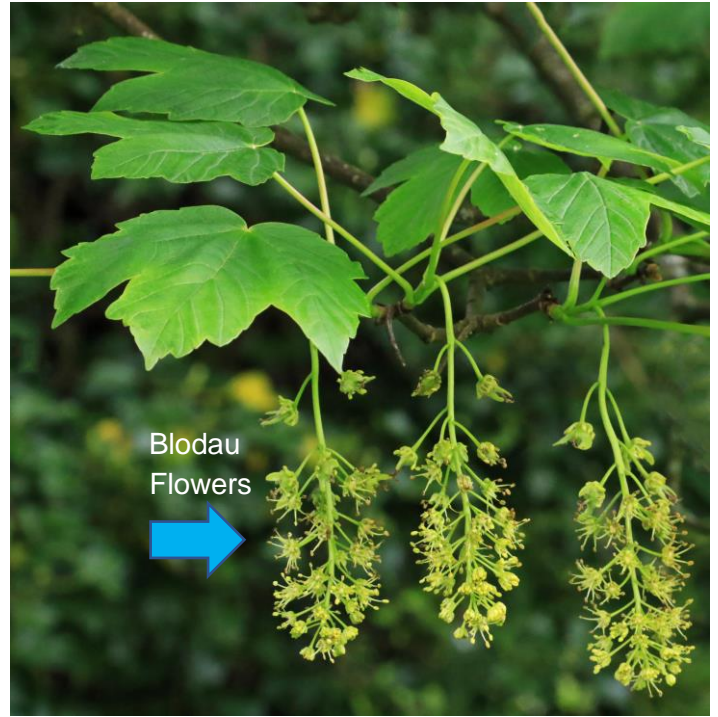
Mae blodau mawr,
unigol yn ymddangos
cyn dail yn y gwanwyn

Nid yw'r dail wedi eu
rhannu'n ddeilios

Large, single flowers
appear before leaves

Leaves not divided
into leaflets

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau
Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Plicoes y Ddinas
London Plane

Masarnen Fach
Field Maple

Sycamorwydden
Sycamore

Dail â llabedi pigfain main

Dail â llabedi crwn

Dail â llabedi danheddog,
pigfain

Blodau mewn clystyrrau
crwn dwys

Blodau gwyrdd-felyn bach
mewn clystyrrau talsyth

Clwstwr o flodau gwyrdd-
felyn yn hongian

Leaves with sharply pointed
lobes

Leaves with rounded lobes

Leaves with
toothed, pointed lobes

Flowers in dense round
clusters

Small yellow-green flowers in
upright clusters

Hanging cluster
of yellow-green flowers

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau

Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Ffawyddden
Beech

Dail hirgrwn, sgleiniog, heb ddannedd ar hyd yr ymyl, sylfaen hafal i'r ddeilen

Rhisgl llwyd, llyfn

Oval, shiny, leaves with no teeth around edge, equal leaf base

Smooth, grey bark

Oestrwyddem
Hornbeam

Dail hirgrwn, ymyl gyda dannedd dwbl, gyda blaen pigfaen, eithaf hir

Rhisgl streipiog, llwydfrown

Leaves oval, double-toothed edge, and with longish, pointed tip

Grey-brown, striped bark

Llwyfen
Elm

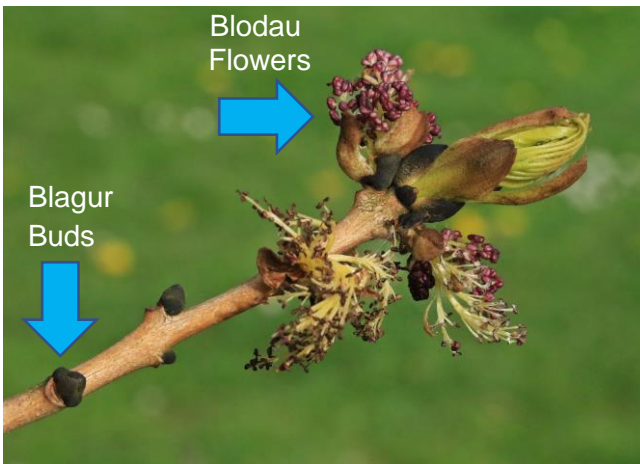
Dail ag ymyl gyda dannedd dwbl a sylfaen deilen nad yw'n hafal

Rhisgl rhiciog, brown neu lwyd

Leaves with double-toothed edge and with unequal leaf base

Ridged, brown or grey bark

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau
Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Cerddinen
Rowan

Clystyrrau o flodau hufenwyn

Dail â 7-9 deiliosen

Clusters of creamy-white flowers

Leaves with 7-9 leaflets

Ysgawen
Elder

Clystyrrau o flodau hufenwyn â phennau fflat

Dail â 5-7 deiliosen

Flat-topped clusters of small, creamy-white flowers

Leaves with 5-7 leaflets

Onnen
Ash

Mae blodau porffor bychan yn ymddangos cyn y dail, 'allweddi' brown yw'r ffrwyth

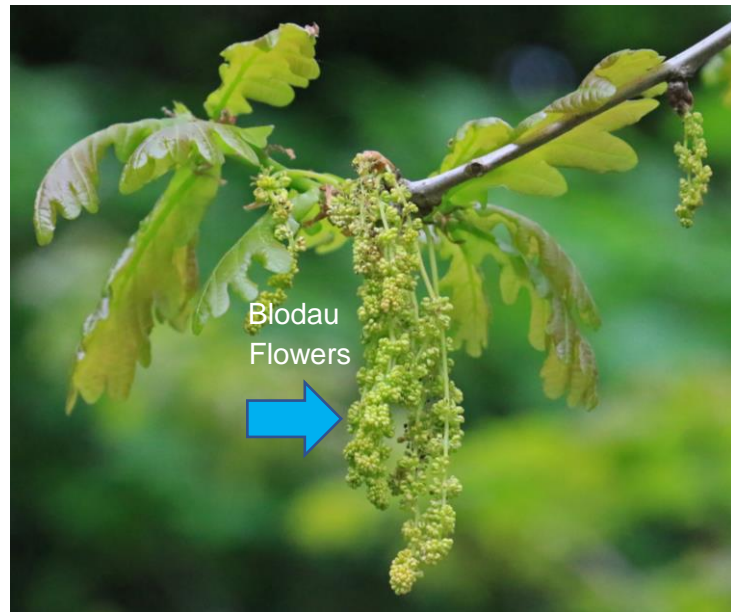
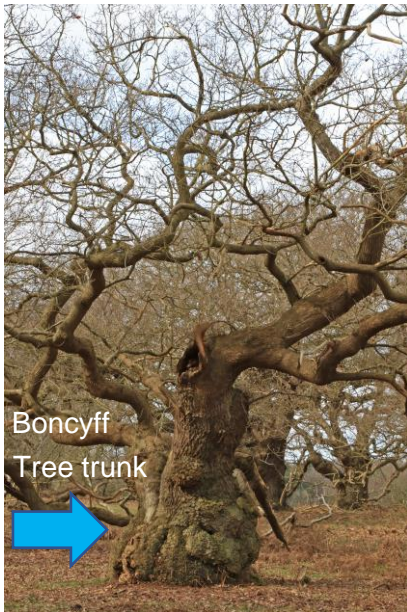
Blagur du, dail gyda 9-15 deiliosen

Tiny purple flowers appear before leaves, fruit are brown 'keys'

Black buds, leaves with 9-15 leaflets

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau

Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Ffigysbren
Fig

Dail wedi eu gwahanu'n
ddwfn yn llabedi crwn

Blodau bach ynghudd o fewn
strwythur tebyg i ellygen

Gall hen goed feddu ar foncyff
cnotiog

Leaves deeply divided into
rounded lobes

Small flowers hidden inside a
pear-like structure

Old trees can have a gnarled trunk

Derwen
Oak

Dail gyda llabedi crwn

Blodau gwyrdd bach, mewn
cenawon

Hen goed â boncyff cnotiog

Leaves with rounded lobes

Small, greenish flowers in
catkins

Old trees with gnarled trunk

Draenen Wen
Hawthorn

Dail wedi eu rhannu'n
ddwfn yn llabedi

Clystyrrau o flodau gwyn

Hen goed heb risgl
cnotiog

Leaves deeply divided
into lobes

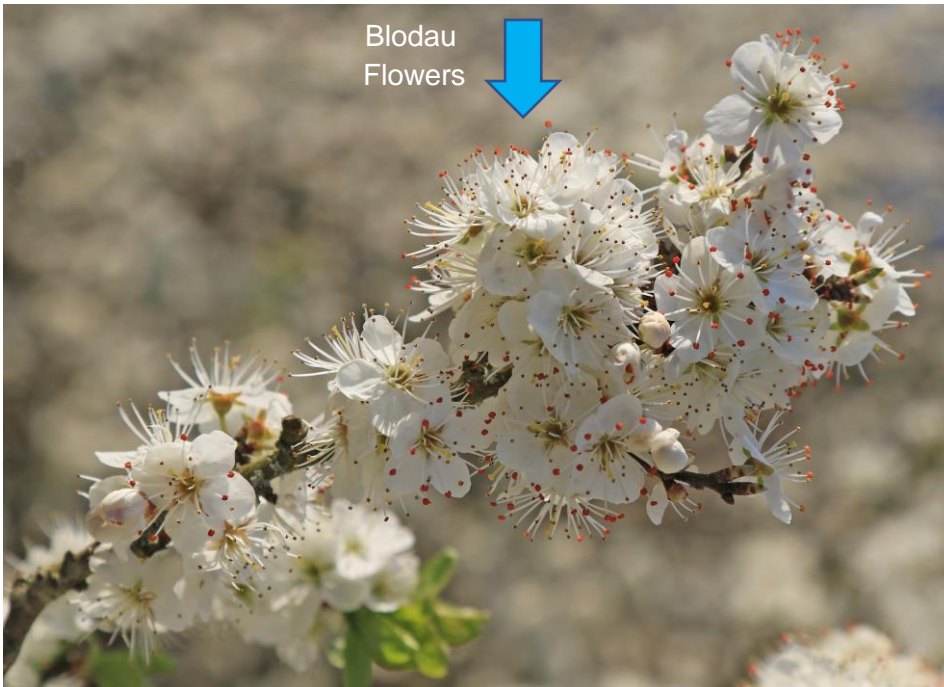
Clusters of white flowers

Old trees without gnarled
trunk

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau

Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Draenen Wen
Hawthorn

Mae clystyrrau o flodau gwyn yn ymddangos gyda'r dail

Dail bach wedi eu torri'n ddwfn yn llabedi

Clusters of white flowers appear with the leaves

Small leaves cut deeply into lobes

Draenen Ddu
Blackthorn

Mae blodau gwyn yn ymddangos cyn dail

Dail hirgrwn â blaenau heb fin

White flowers appear before leaves

Oval leaves with blunt tips

Ceiriosen
Cherry

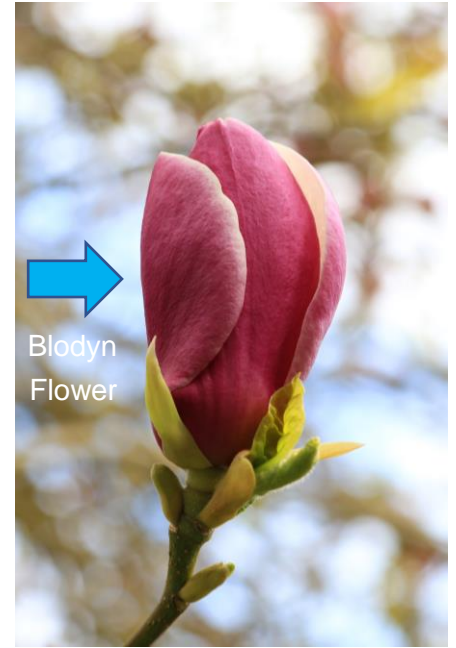
Mae blodau gwyn yn ymddangos cyn dail

Dail hirgrwn gyda blaenau pigfain hir

White flowers appear before leaves

Oval leaves with long pointed tips

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau
Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Magnolia
Magnolia

Blodau mawr yn ymddangos cyn dail yn y gwanwyn

Blagur pinc neu wyn trawiadol

Large flowers appearing before leaves in spring

Striking pink or white blossom in spring

Coeden tiwlip
Tulip tree

Mae blodau tebyg i diwlip yn ymddangos ar ôl y dail

Blodau oren-wyrdd

Tulip-like flowers appear after the leaves

Orange-greenish flowers

Rhododendron
Rhododendron

Mae blodau'n ymddangos gyda'r dail

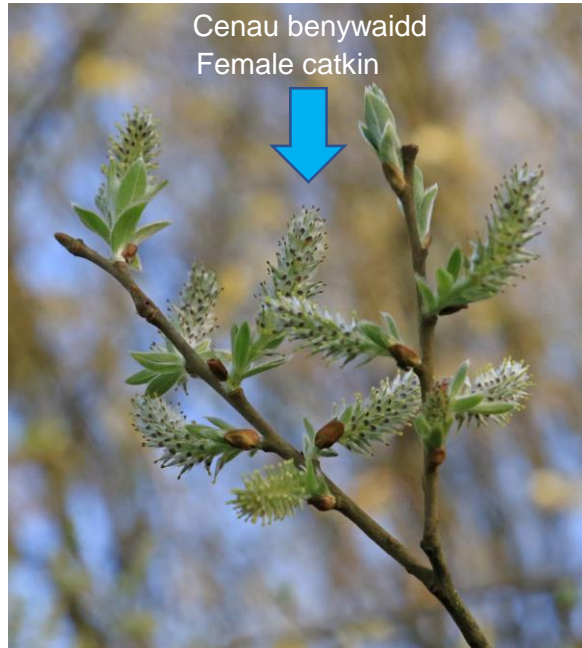
Clystyrrau o nifer o flodau mawr

Flowers appear with the leaves

Clusters of many large flowers

Enwch y goeden neu'r llwyn drwy gymharu'r nodiadau gyda'r delweddau

Name the tree or shrub by comparing the notes to the images

Helygen
Willow

Mae cenawon gwrywaidd a benywaidd yn ymddangos cyn y dail

Dail pigfain, hirgrwn

Male and female catkins appear before leaves

Oval, pointed leaves

Y Gynffon Las
Buddleia

Clystyrrau hir o flodau fioled, bach

Dail pigfain cul, hir

Long clusters of small, violet flowers

Long, narrow, pointed leaves

Piswydden
Spindle

Clystyrrau bychan o flodau gwyrdd-felyn nid mewn cenawon, nid ydynt yn ymddangos cyn dail

Dail pigfain, hirgrwn

Small clusters of greenish-yellow flowers not in catkins, do not appear before leaves

Oval, pointed leaves

Cwis – coed a llwyni

Quiz – trees and shrubs

national
museum
wales
cymru
amgueddfa

Atebion

Answers

1 – Llwyfen

Ceir sawl rhywogaeth gyda rhai yn gwrthsefyll clefyd llwyfen yr Iseldiroedd. Mae'r pren yn wydn a chafodd ei ddefnyddio'n draddodiadol i greu lloriau, dodrefn, eirch, pibau pren, a llongau.

2 – Gwernen

Coeden gyffredin ar hyd glannau afonydd ac mewn coedwigoedd gwlyb. Mae gwreiddiau gwernen yn cynnwys bacteria sy'n sefydlogi nitrogen o'r atmosffêr. Mae'r pren yn hawdd i'w weithio ac yn draddodiadol byddai'n cael ei ddefnyddio i greu clocsiau, brwshys a dolenni offer.

3 – Castanwydden y Meirch

Wedi ei chyflwyno i Ynysoedd Prydain o dde Ewrop, byddai'n cael ei phlannu'n gyson fel coeden addurniadol yn sgil ei blodau trawiadol. Mae'r ffrwythau hydrefol neu'r concyrs yn fwyd ar gyfer ceirw a gwartheg ac yn boblogaidd mewn gemau i blant.

4 – Sycamorwydden

Wedi ei chyflwyno i Ynysoedd Prydain o gyfandir Ewrop, byddai'n cael ei phlannu'n aml er mwyn darparu cysgod o gwmpas ffermdai ynysig. Mae'r pren yn hawdd i'w weithio ac yn cael ei ddefnyddio ar gyfer dodrefn ac offerynnau.

5 – Ffawyddden

Coeden boblogaidd ar gyfer tirlunio mewn parcdir ac ar gyfer llwyni. Mae'r pren yn hawdd i'w weithio ac yn cael ei ddefnyddio ar gyfer dodrefn, ar gyfer tanwydd, ac yn hanesyddol i greu potash.

Elm

There are several species, some resistant to Dutch elm disease. The wood is durable and was used traditionally for floorboards, furniture, coffins, wooden pipes and boats.

Alder

A common tree along river banks and in wet woods. Alder roots contain bacteria that fix nitrogen from the atmosphere. The wood is easy to work and traditionally used for making clogs, brushes and tool handles.

Horse-chestnut

Introduced to the British Isles from southern Europe, it was frequently planted as an ornamental tree because of its striking flowers. The autumn fruits or conkers are food for deer and cattle and are popular in children's games.

Sycamore

Introduced to the British Isles from continental Europe, it was often planted to provide shelter around isolated farm houses. The wood is easy to work and used for furniture and instruments.

Beech

A popular tree for landscaping in parklands and for hedges. The wood is easy to work and used for furniture, for fuel, and historically for making potash.

Atebion

Answers

6 – Onnen

Mae'r onnen yn goeden bren bwysig yn sgil ei phren golau, cryf a gwydn. Caiff ei ddefnyddio i greu dodrefn a nifer o fathau eraill o gynnyrch pren. Mae clefyd coed ynn, clefyd trychinebus a ddaeth yn sgil ffwng a gyflwynwyd ym Mhrydain, wedi effeithio ar, ac wedi lladd nifer o goed yn Ynysoedd Prydain.

7 – Derwen

Mae'r dderwen yn gallu byw am sawl canrif ac roedd yn goeden sanctiadd i'r derwyddon. Mae'r pren cryf a gwydn yn werthfawr ar gyfer gwaith adeiladu a dodrefn. Yn draddodiadol roedd y ffrwythau neu'r mes yn fwyd pwysig ar gyfer anifeiliaid, ac yn ffefryn i foch.

8 – Draenen Ddu

Llwyn mawr â chruglwyth o flodau gwyn yn y gwanwyn, yn aml yn ffurfio dryslwyni pigog. Maen nhw'n gwarchod planhigion eraill oddi wrth anifeiliaid sy'n pori, neu adar sy'n bridio rhag ysglyfaethwyr. Mae'r ffrwythau glas tywyll – eirin tagu – yn cael eu defnyddio mewn jin neu jam.

9 – Magnolia

Coed addurniadol poblogaidd sy'n bwysig mewn garddio, yn sgil eu blagur trawiadol o flodau mawr yn gynnar yn y gwanwyn. Roedd y coed o ddiddordeb mawr i'r botanegwyr a'r casglwyr planhigion a archwiliodd de ddwyrain Asia. Mae ffosilau Magnolia wedi eu canfod sy'n dyddio i 20 miliwn o flynyddoedd yn ôl.

10 – Helygen

Yn blodeuo yn gynnar yn y flwyddyn, mae Helyg yn darparu pail a neithdar i bryfed cyn bod nifer o'r blodau eraill wedi blaguro. Yn boblogaidd mewn amaethu, cânt eu defnyddio ar gyfer tirlunio, ffensio, gwaith basged ac yn draddodiadol ar gyfer waliau 'plethwaith a chlai'.

Ash

The ash is an important timber tree because of its strong and hard-wearing, light coloured wood. It is used for furniture and many other wood products. Ash dieback, a devastating tree disease caused by an introduced fungus, has affected and killed many trees in the British Isles.

Oak

The oak can live for several hundred years and was a sacred tree for the druids. The strong and durable timber is valuable for building construction and furniture. The fruits or acorns were traditionally important food for animals, particularly liked by pigs.

Blackthorn

A large shrub with a mass of white flowers in spring, often forming thorny thickets. They give protection to other plants from grazing animals or breeding birds from predators. The dark blue fruits or sloes are used in gin and jams.

Magnolia

Popular ornamental trees important in horticulture, because of their striking blossom of large flowers in early spring. The trees were of much interest to botanists and plant collectors who explored eastern Asia. Fossil Magnolias have been found dating to 20 million years ago.

Willow

Flowering early in the year, willows provide insects with pollen and nectar when few other flowers are out. Popular in cultivation, they are used for landscaping, fencing, basket work and traditionally for 'wattle and daub' walls.